

Rozdział 8.

WYOBRAŻENIA STUDIUJĄCYCH KOBIEŃ O MAŁŻEŃSTWIE
I RODZINIE W KONTEKŚCIE BADAŃ WŁASNYCH**Monika Lewicka**

(Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy)

**Perceptions of studying women about marriage and family
in the context of own research**

Abstract: In studies undertaken to try to obtain information about the perceptions of female students on marriage, family, procreation and divorce. This issue becomes of great importance in the period of significant transformation of social life, taking place in previously unimaginable pace and covering almost every sphere of human life. The subjects are in a period of his life, in which the issue of views on marriage and family life becomes particularly important. The research method was used diagnostic survey. The analysis has been subjected to 341 completed questionnaires. The subjects were students (first and third year) of universities (both state and private) in Bydgoszcz. Studying women refer their reasons to contract marriage, accept delaying the age of their conclusion indicating the reasons for such decisions, in favor of the preferred age of marriage. In most, respondents want to have children. The preferred model of family is the parents of two children. Students have a tendency to extend the definition of family. Expect partnerships in their relationship. Accept divorce, indicate the reasons for its decision. The perception of divorce is changing, it's appears a positive aspect. The study indicates the progressive process of individualization, the pursuit of personal happiness, even at the cost of many sacrifices associated with it. The obtained results of research allow to realize about the current transformation and projection of marriage and family life.

Key-words: marriage, family, procreation, divorce, students.

Wprowadzenie

Egzystujemy w czasach istotnych przemian, które w niewątpliwym stopniu dotyczą każdej sfery naszego życia. Wskazuje się przede wszystkim na znaczące wpływy deinstytucjonalizacji, indywidualizacji, sekularyzacji, globalizacji ekonomicznej i kulturowej, itp., na życie współczesnego człowieka [Budzyńska 2012, s. 86–87]. Znacznym prze-

mianom podlega również postrzeganie małżeństwa i rodziny. Pojawiają się alternatywne formy życia małżeńsko-rodzinnego. Od początku lat 90. (szczególnie zaś w ciągu ostatnich kilkunastu lat) zauważyć możemy nieustanny spadek liczby zawieranych małżeństw, wzrost liczby rozwodów, spadek dzietności (Kawula 2005, s. 13). Zwłaszcza problemy młodych ludzi zajmują znaczące miejsce w dyskursach i licznych badaniach empirycznych w różnych dziedzinach nauki. Zasadniczą kwestią odnoszącą się do młodzieży są jej trudności w określeniu własnej tożsamości, znalezieniu „sposobu na życie”, przejawem czego najważniejsze decyzje życiowe (małżeństwo, rodzicielstwo) wielokrotnie przesuwane są na „później” (lub wykluczane).

Przedmiot i cel badań

Badania mieszczą się w schemacie badań przeglądowych (*survey*). W prezentowanych w dalszej części rezultatach badawczych zastosowano podejście ilościowe. W badaniach wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego, posłużono się techniką ankiety. Badaniami objęto 341 studentek wszystkich wyższych uczelni (zarówno państwowych, jak i niepaństwowych) miasta Bydgoszczy. W celu wyboru odpowiedniej próby z populacji posłużono się warstwowym wyborem losowym. Badania zostały przeprowadzone na 21 kierunkach⁵ (zarówno na I, jak i na III roku studiów stacjonarnych) należących do poszczególnych Zespołów Kierunków. Badania przeprowadzone zostały w 2011 roku. Celem badań było poznanie poglądów młodych, studiujących kobiet na małżeństwo i rodzinę.

---

⁵Osoby badane były studentkami następujących kierunków: historii i kulturoznawstwa (Zespół Kierunków Studiów Humanistycznych); geografii i biologii (Zespół Kierunków Studiów Przyrodniczych); matematyki i fizyki (Zespół Kierunków Studiów Matematycznych-Fizycznych-Chemicznych); rolnictwa i ochrony środowiska (Zespół Kierunków Studiów Rolniczych, Leśnych i Weterynaryjnych); fizjoterapii i ratownictwa (Zespół Kierunków Studiów Medycznych); turystyki i rekreacji oraz wychowania fizycznego (Zespół Kierunków Studiów Wychowania Fizycznego); elektroniki i telekomunikacji oraz informatyki (Zespół Kierunków Studiów Technicznych); zarządzania, finansów i rachunkowości (Zespół Kierunków Studiów Ekonomicznych); administracji i pracy socjalnej (Zespół Kierunków Studiów Społecznych i Prawnych); edukacji artystycznej w zakresie sztuki muzycznej, wokalistyki i instrumentalistyki (Zespół Kierunków Studiów Artystycznych).

Charakterystyka osób badanych

Osoby badane znajdowały się zasadniczo w dwóch przedziałach wiekowych: 18–20 lat (42,2%) i 21–23 lata (53,6%). Spośród respondentek 2,6% w kategorii wiekowej dokonało wyboru „więcej” wpisując 25 lat (0,6%), 26, 30 i 31 lat (po jednej osobie w każdej kategorii, co stanowi 0,3%). Kobiety były studentkami I (46,6%) i III roku (53,4%). Studiujące kobiety były mieszkankami dużych miast (42,8%), wsi (29,6%) oraz miasta średniego (21,7%). Niespełna 6% respondentek deklaruje jako miejsce zamieszkania miasto małe (poniżej 5000 mieszkańców). Rodzice osób badanych posiadają w większości wykształcenie średnie (matki – 52,5%, ojcowie – 39,9%). Wykształceniem zawodowym legitymuje się 23,5% matek i 38,7% ojców; wyższym 22,3% matek i 18,5% ojców. Wykształcenie podstawowe posiada 1,7% matek i 2,9% ojców osób badanych. Studiujące kobiety swoją sytuację materialną określają jako „dość dobrą” (46,6%), przeciętną (39,0%) i bardzo dobrą (10,6%). Niewiele, bo tylko 3,8% respondentek swoją sytuację materialną określa jako „raczej złą” (3,8%). Biorąc pod uwagę stan cywilny kobiet można zauważyć dwie dominujące grupy: kobiety będące w nieformalnym związku z osobą płci przeciwnej (48,4%) i nieposiadające partnera (46,9%). Niewielki odsetek (2,0%) stanowią osoby będące w związku formalnym (ślub konkordatowy) i w związku formalnym, ślub cywilny (0,6%). Pozostałe kobiety są w związku nieformalnym z osobą tej samej płci (1,8%) i są już po rozwodzie (0,3%).

Wyobrażenia studentek o małżeństwie

Przemiany w postrzeganiu małżeństwa i rodziny zauważalne są w sferze instytucjonalnej. Osłabieniu ulega związek formalny, małżeński, na rzecz związków nieformalnych, relacji osobowych łączących dwoje ludzi. Coraz częściej mówi się o szczęściu jednostki a nie grupy. W tym kontekście istotnym wydawało się uzyskanie informacji o powodach zawarcia związku małżeńskiego (tab. 1). Przytoczone dane wskazują, że miłość do partnera (87,1%), ciąża (72,1%) i chęć posiadania dziecka są powodami, które zdaniem studiujących kobiet mogą w największym stopniu przyczynić się do podjęcia decyzji o zawarciu związku małżeńskiego. Związek małżeński zawierany jest również z obawy przed samotnością (31,1%).

Tabela 1. Powody zawierania związku małżeńskiego

Powody zawarcia związku małżeńskiego	N	%
miłość do partnera	297	87,1
ciąża	246	72,1
chęć posiadania dziecka	225	66,0
lęk przed samotnością	106	31,1
fakt długotrwałej znajomości	70	20,5
chęć usamodzielnienia się	69	20,2
ustabilizowana sytuacja materialna partnerów	65	19,1
presja społeczna (większość koleżanek/kolegów wyszła za mąż/ożeniło się)	64	18,8
presja rodziców	54	15,8
ulgi finansowe	33	9,7
kredyt (inne)	3	0,9

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi.

Źródło: opracowanie własne.

Ważnym odnotowania jest fakt, że presja rodziców nie jest już czynnikiem decydującym (jak to miało miejsce jeszcze niedawno) o zawarciu związku małżeńskiego (15,8%). Wydawać by się mogło, że ważnym powodem skłaniającym do zawarcia związku małżeńskiego będzie łatwiejsza możliwość otrzymania kredytu, pogląd ten podziela jednak niespełna 1% osób badanych.

Analizując współczesne przemiany życia społecznego zauważyć można, że wizja zaangażowania się w dany związek (zwłaszcza ta bezwarunkowa i z założenia do końca życia), coraz częściej zaczyna przypominać „pułapkę, której należy za wszelką cenę uniknąć” (Bauman 2002, s. 203). To właśnie indywidualizm wydaje się być jednym z głównych kluczy do zrozumienia przemian życia małżeńsko-rodzinnego. W związku z tym respondentkom zadano pytanie o powody uzasadniające pozostanie w stanie bezzennym (tab. 2).

Tabela 2. Powody powstrzymujące przed zawarciem związku małżeńskiego

POWODY POWSTRZYMUJĄCE PRZED ZAWarciEM ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO	N	%
pragnienie wolności, bycia niezależnym	221	64,8
brak odpowiedniego kandydata na męża/odpowiedniej kandydatki na żonę	208	61,0
brak pracy	143	41,9
obawa przed nieudanym małżeństwem	132	38,7
brak odpowiednich warunków mieszkaniowych	146	42,8
złe wspomnienia, doświadczenia z domu rodzinnego	94	27,6
małżeństwo to przeszkoda w karierze zawodowej	78	22,9
obawa przed obowiązkami rodzicielskimi	65	19,1
światopogląd	55	16,1

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

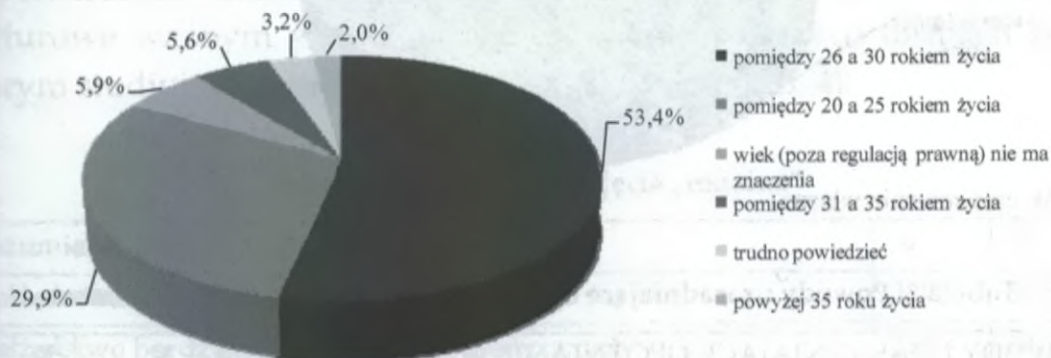
Źródło: opracowanie własne.

Pragnienie wolności, bycia niezależnym, jest powodem, który w największym stopniu może powstrzymać ludzi przed zawarciem związku małżeńskiego (64,8%). Zdaniem studiujących kobiet istotnym powodem jest również brak odpowiedniego kandydata na męża/odpowiedniej kandydatki na żonę (61,0%). Ważnymi czynnikami składającymi się na rezygnację z zawarcia związku małżeńskiego są kwestie finansowe, tj. brak odpowiednich warunków mieszkaniowych (42,8%) i brak pracy (41,9%). Światopogląd jest najmniej oddziałującym czynnikiem na podjęcie decyzji o bezżenności (16,1%). Postępujący proces opóźniania się wieku zawarcia związku małżeńskiego, zauważalny również w Polsce, zainspirował do zadania studentkom pytania o preferowany wiek zawarcia związku małżeńskiego (rys. 1).

Preferowany wiek zawarcia związku małżeńskiego zawiera się w przedziale wiekowym 26 a 30 rokiem życia (53,4%). Świadczyć to może o tym, że zdaniem studiujących kobiet związek małżeński powinien być zawarty po ukończeniu studiów. Uzyskane rezultaty badawcze wskazują na przesuwanie się granicy wieku zawierania związków mał-

żeńskich i korespondują z wynikami badań Narodowego Spisu Powszechnego, z których jednoznacznie można wywnioskować, że w 2010 roku najwięcej związków małżeńskich zawarły osoby w wieku 25–30 lat (Stańczak, 2012). Na potwierdzenie faktu, że przesuwana się granica wieku zawarcia związku małżeńskiego, wskazuje również akceptacja opóźnienia decyzji o zawarciu związku małżeńskiego przez studiujące kobiety (rys. 2).

Rysunek 1. Preferowany wiek zawarcia związku małżeńskiego (w %)

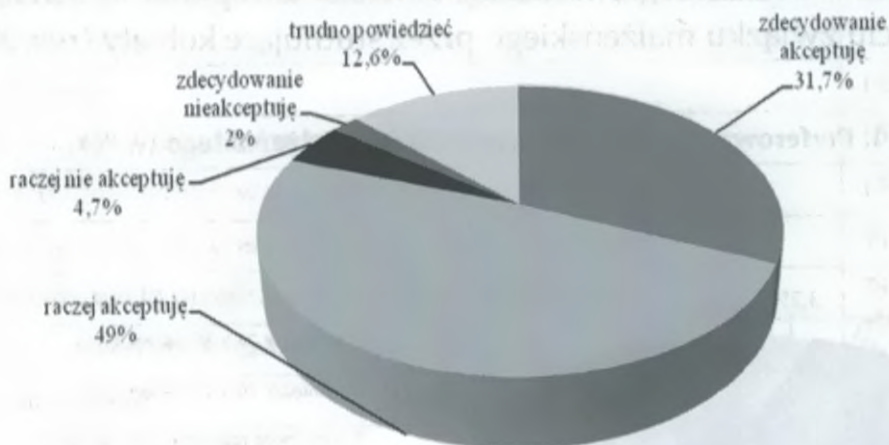

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi.
 Źródło: opracowanie własne.

Zdecydowana większość kobiet wyraziła aprobatę dla podejmowania decyzji o opóźnieniu wieku zawierania związku małżeńskiego wybierając kategorie „zdecydowanie akceptuję” (31,7%) i „raczej akceptuję” (49,0%). Odpowiedzi wskazujące na brak akceptacji wybrało łącznie 6,7% respondentek. Przypuszczalnie ma to związek z osłabieniem się atrakcyjności małżeństwa jako instytucji (Szukalski, 2013, s. 8). Jak również faktem, że coraz częściej ludzie (zwłaszcza młodzi) boją się zawierać umowy na dłuższy, nieokreślony czas.

W odniesieniu do powyższych rezultatów badawczych interesujące było również uzyskanie od studiujących kobiet informacji, jakie ich zdaniem powody uzasadniają opóźnienie wieku zawarcia związku małżeńskiego (tab. 3).

Rysunek 2. Akceptacja opóźniania decyzji o zawarciu związku małżeńskiego przez studiujące kobiety

Źródło: opracowanie własne.

Tabela 3. Powody uzasadniające opóźnianie wieku zawarcia małżeństwa

POWODY UZASADNIAJĄCE OPÓŹNIANIE WIEKU ZAWARCIA ZWIĄZKU MAŁŻEŃSKIEGO	N	%
zdobycie wykształcenia	274	80,3
brak odpowiedniego partnera/partnerki	189	55,4
brak odpowiednich warunków mieszkaniowych	154	45,2
wspólne zamieszkiwanie ze sobą przed ślubem	135	39,6
chęć znalezienia pracy przed zawarciem małżeństwa	228	6,9

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie tych danych łatwo można zauważyć, że to zdobycie wykształcenia jest najistotniejszym czynnikiem, który zdaniem kobiet opóźnia zawarcie związku małżeńskiego (80,3%). Dane te potwierdzają wcześniejsze analizy, które wskazywały, że przesunięcie się wieku zawierania związku małżeńskiego na wiek pomiędzy 26 a 30 rok życia jest ze względu na priorytet ukończenia studiów. Wyniki badań korelują

z teorią racjonalnego wyboru, zgodnie z którą człowiek podejmuje takie decyzje, które maksymalizują jego zyski a minimalizują straty. Zazwyczaj takim postawom towarzyszy odraczenie w czasie decyzji o zawarciu związku małżeńskiego, gdy posiada się atrakcyjną pracę, gdyż życie osobiste zostaje podporządkowane pracy zawodowej [Mikołajczyk-Lerman, 2006, s. 23].

Poglądy studiujących kobiet na rodzinę

Pojmowanie rodziny w czasach pluralizmu przestało cechować się jednoznacznością, coraz częściej dostrzegalne jest jej redefiniowanie i poszerzanie definicyjne. Biorąc pod uwagę zmiany społeczno-kulturowe ważnym wydawało się uzyskanie wiedzy o formach życia, którym studiujące kobiety nadają miano rodziny (tab. 4).

Tabela 4. Rozumienie pojęcia „rodzina”

Rozumienie pojęcia „rodzina”	N	%
małżeństwo z dzieckiem/dziećmi	337	98,8
małżeństwo bezdzietne ze względów medycznych	219	64,2
samotna matka/ojciec wychowująca/y dziecko/dzieci	179	52,5
osoby żyjące w związku nieformalnym wychowujące dziecko/dzieci	149	43,7
małżeństwo bezdzietne z wyboru	132	38,7
związek osób tej samej płci wychowujący dziecko/dzieci	48	14,1
osoby żyjące w związku nieformalnym nie posiadające dziecka/dzieci	33	9,7
związek osób tej samej płci nie wychowujący dziecka/dzieci	29	8,5

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

Z danych w tabeli 4 można wywnioskować, że rodzina rozumiana jest nadal jako małżeństwo z dzieckiem/dziećmi (98,8%). Na drugim miejscu według ilości wyborów znalazło się małżeństwo, które nie może posiadać dzieci ze względów medycznych (64,2%). Osoby badane poję-

ciem rodzina określają również samotnego rodzica z dzieckiem. Co ważne, kobiety rodzinie przyznają również miano małżeństwom bezdzietnym z wyboru oraz związkom osób tej samej płci wychowującym bądź też niewychowującym dzieci. Związki nieformalne posiadające lub też nieposiadające dzieci również zyskują w opinii respondentek miano rodziny. Wywnioskować można zatem, że studentki mają skłonność do poszerzania definicji rodziny.

Wzrost poziomu wykształcenia kobiet i ich większa aktywność w sferze zawodowej sprawiły, że wpływ pracy na podejmowanie zadań prokreacyjnych stał się istotnym przedmiotem badań wielu dyscyplin naukowych [Matysiak, 2014, s. 77]. Stąd też istotne wydawało się poznanie poglądów respondentek na preferowany model rodziny.

Tabela 5. Model rodziny ze względu na liczbę posiadanych dzieci

Model rodziny ze względu na liczbę posiadanych dzieci	N	%
model rodziny 2+2 (rodzice z dwójką dzieci)	187	54,8
model rodziny 2+1 (rodzice z jednym dzieckiem)	205	39,9
model rodziny 2+0 (małżeństwo bezdzietne z wyboru)	38	11,1
model rodziny 2+ więcej dzieci	26	7,6
model rodziny 1+1 (rodzic z dzieckiem)	25	7,3
model rodziny 2+0 (małżeństwo bezdzietne ze względów medycznych)	16	4,7

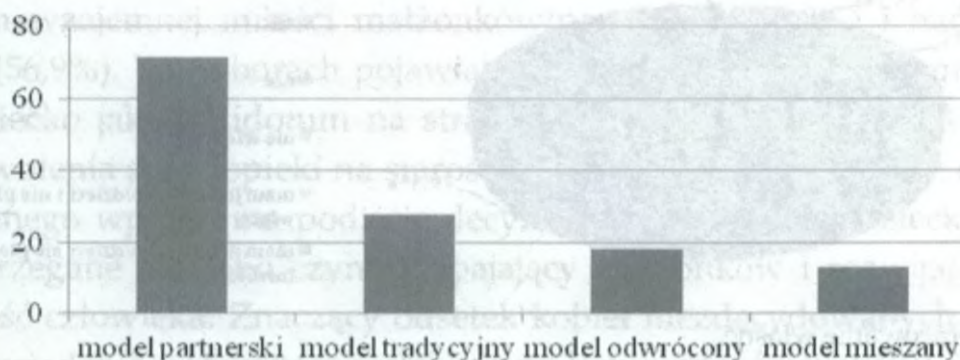
Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

Studiujące kobiety preferują model rodziny 2+2 (rodzice z dwójką dzieci), wybór ten został dokonany przez 54,8% respondentek oraz model rodziny 2+1 (rodzice z jednym dzieckiem), który został wybrany przez niespełna 40% kobiet. Warto zauważyć, że na miejscu trzecim, jako preferowany model rodziny znalazł się model 2+0 (małżeństwo bezdzietne z wyboru), który uplasował się wyżej niż małżeństwo bezdzietne ze względów medycznych i samotne rodzicielstwo.

Przez wieki obowiązującym modelem rodziny była rodzina tradycyjna (patriarchalna, monarchistyczna). Model ten wskazywał na dominującą rolę mężczyzny, który stał na czele rodziny [Duch-Krzysztozek, 2007, s. 15–16]. W Polsce powojennej nastąpiły zmiany w traktowaniu kobiet, uzyskały one gwarantowane przez konstytucję jednakowe (równe) prawa z mężczyznami. Nastąpiło więc zniesienie przywileju mężczyzny jako głowy rodziny [Duch-Krzysztozek, 2007, s. 25]. Przemiany w zakresie układu ról społecznych polegają na zmianie dwu odrębnych ról małżeńskich (kobiety i mężczyzny) do jednej komplementarnej roli, która nieustannie podlega negocjacji i wymianie [Budzyńska, 2012, s. 89]. Zawarcie związku małżeńskiego wiąże się z podjęciem nowych ról społeczno-małżeńskich, a gdy pojawi się dziecko również i rodzicielskich. Stąd też kluczowe wydaje się być poznanie preferowanego modelu rodziny (rys. 3).

Rysunek 3. Preferowany model rodziny

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

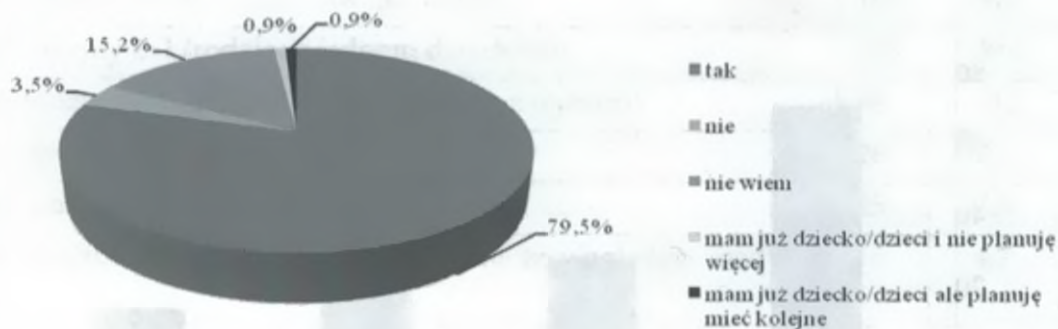
Preferowanym modelem rodziny jest model partnerski, której podstawę stanowią oczekiwania partnerskich relacji w związku małżeńskim (27,8%). Za tradycyjnym podziałem (w przeszłości dominującym i jedynym) ról opowiedziało się 27,8% kobiet. Uzyskane rezultaty badawcze mogą mieć związek z rosnącymi aspiracjami kobiet, które coraz częściej chcą łączyć sferę zawodową ze sferą rodzinną. Wzrasta również akcepta-

cja dla modelu rodziny, w której kobieta pracuje zawodowo a mężczyzna zajmuje się domem i wychowywaniem potomstwa (18,2%).

Poglądy studiujących kobiet na prokreację

W czasach współczesnych nie podkreśla się już w sposób widoczny prokreacyjnego celu małżeństwa, jak to miało miejsce jeszcze niedawno. Nie wyklucza się posiadania dziecka, ale decyzja ta coraz częściej schodzi na dalszy plan [Dyczewski, 2009, s. 15]. Badania prowadzone od lat jednoznacznie wskazują, że Polacy chcą posiadać dzieci, a wartości rodzinne (udane małżeństwo, rodzina, dzieci, dom) plasują się wysoko w celach życiowych młodzieży [Dyczewski, 2009, s. 49]. Pomimo tych deklaracji, liczba osób bezdzietnych nieustannie wzrasta. Stosunek studentów do prokreacji przedstawiony został na rys. 4.

Rysunek 4. Stosunek studentów do prokreacji

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane rezultaty badawcze nasuwają dwa spostrzeżenia. Pierwsze z nich, to budząca nadzieję duża grupa kobiet pragnących w przyszłości posiadać dziecko. Drugie z nich, to dość wysoki odsetek kobiet niezdecydowanych, który może wskazywać na zmiany w obrębie kulturowo przyjętego modelu rodziny, którego jednym z elementów jest rezygnacja z posiadania potomstwa. Po uzyskaniu informacji, że większość kobiet chce w przyszłości posiadać potomstwo, interesujące jest poznanie uzasadnienia dla podjęcia takiej decyzji (tab. 6).

Tabela 6. Powody podjęcia decyzji o posiadaniu dziecka

Powody podjęcia decyzji o prokreacji	N	%
chęć założenia rodziny	282	82,7
dziecko jest wyrazem wzajemnej miłości małżonków/partnerów	204	59,8
dziecko/dzieci nada/nadają sens ich życiu	194	56,9
miłość do partnera	184	53,9
strach przed samotnością	61	17,9
chęć zapewnienia opieki na starość	56	16,4
presja rodziców	28	8,2
kierują tymi osobami względy religijne	25	7,3

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

Zdaniem studiujących kobiet powodem podjęcia decyzji o prokreacji jest chęć założenia rodziny (82,7%) oraz przekonanie, że dziecko jest wyrazem wzajemnej miłości małżonków/partnerów (59,8%) i nada życiu sens (56,9%). W wyborach pojawiają się również kwestie pragmatyczne, tj. dziecko jako antidotum na strach przed samotnością (17,9%) i chęć zapewnienia sobie opieki na starość (16,4%). Pozostałe powody nie mają znacznego wpływu na podjęcie decyzji o rodzicielstwie. Dziecko zatem spostrzegane jest jako czynnik spajający małżonków i rozwijający osobowość człowieka. Znaczący odsetek kobiet niezdecydowanych w kwestii posiadania potomstwa wskazuje na konieczność uzyskania informacji o powodach odkładania decyzji o posiadaniu dziecka. Być może takie niezdecydowanie wynika z nieokreślonej (jeszcze) przyszłości studiujących kobiet (tab. 7).

Chęć samorealizacji i zdobycia wykształcenia jest najważniejszym powodem, który przyczynia się do odkładania decyzji o posiadaniu dziecka. Wybory respondentek wskazują na to, że współczesny (młody) człowiek przestaje być częścią tożsamości grupowej, a coraz częściej jest jedynie tożsamością jednostkową, „identyfikuje się przede wszystkim z samym sobą i swoim życiem” [cyt. za Melosik, 2013, s. 314–315].

Tabela 7. Powody odkładania decyzji o posiadaniu dziecka

Powody odkładania decyzji o posiadaniu dziecka	N	%
chęć samorealizacji i zdobycia wykształcenia	278	81,5
niewystarczające warunki materialne, aby utrzymać dziecko	204	59,8
brak mieszkania	199	58,3
brak odpowiedniego partnera/partnerki	199	58,3
obawa przed utratą pracy	197	57,8
atrakcyjna praca	145	42,5
niepowodzenia w dotychczasowym małżeństwie	64	18,8

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

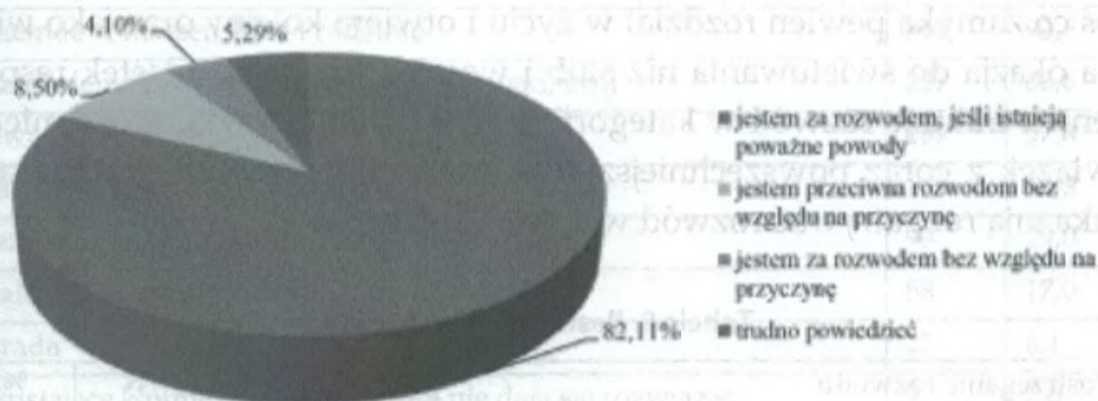
Źródło: opracowanie własne.

Ważnymi powodami są również kwestie natury socjalno-bytowej: niewystarczające warunki materialne, aby utrzymać dziecko i brak mieszkania. Brak odpowiedniego partnera/partnerki jak powód odkładania decyzji o posiadaniu dziecka wybrało 58,3% respondentów. Zdaniem studiujących kobiet decyzje o rezygnacji z posiadania potomstwa wynikają również z obawy przed utratą pracy lub posiadaniem tak atrakcyjnej pracy, że „wygrywa” ona w rywalizacji z rodzicielstwem. Wybory respondentek odzwierciedlają rozważania G. Beckera, który wskazuje na konieczność podjęcia konkurencyjnej decyzji pomiędzy posiadaniem dziecka a konsumpcją [Mikołajczyk-Lerman, 2006, s. 22].

Wyobrażenia studiujących kobiet o rozwodzie

W czasach nam współczesnych coraz częściej podkreśla się, że małżonkowie stają się „tymczasowymi zwierciadłami kruchych doborów społeczno-kulturowych, a małżeństwo staje się ulotne” [cyt. za Kawula 2005, s. 25]. Relacje międzyludzkie (również osobiste) funkcjonują zgodnie z logiką indywidualnego sukcesu, mają stwarzać satysfakcję, mają być „bezproblemowe”. Jeśli dany związek jest mało opłacalny, wydajny, to jednostki coraz częściej z niego rezygnują [Melosik 2013, s. 316]. Z tego też względu ważne wydaje się uzyskanie informacji o stosunku studiujących kobiet do rozwodu (rys. 5).

Rysunek 5. Stosunek studiujących kobiet do rozwodu

Źródło: opracowanie własne.

Kobiety akceptują podjęcie decyzji o rozwodzie, jeśli istnieją ku temu poważne powody (82,11%). Przeciwniczkami rozwodów bez względu na przyczynę jest 8,5% kobiet. Stanowisko liberalne (jestem za rozwodem bez względu na przyczynę) przyjęło 4,1% respondentek. Niewiele ponad 5% nie ma w tej kwestii wyklarowanego poglądu. Indywidualizm zdaje się być czynnikiem, który sprzyja rozwodom, przekonuje on współczesnego człowieka, że każda jednostka ma prawo być szczęśliwa, kosztem wielu wyrzeczeń z nią związanych.

Rozwód powszechnie rozpatrywany jest jako negatywny skutek całkowitego rozpadu małżeństwa (i rodziny) i traktowany jest jako przeżycie traumatyczne [Kawula 2005, s. 34]. Uzasadniając podjęcie decyzji o rozwodzie często również podawany jest motyw osobistego decydowania o własnym losie i w konsekwencji jest „czymś normalnym”, osoby podejmujące tą decyzję nie są już stygmatyzowane [Baniak 2012, s. 183]. Ze względu na to, że zmienia się postrzeganie rozwodu niezwykle istotne jest poznanie poglądów studentek w tej kwestii (tab. 8).

Jak wynika z tabeli 8, rozwód nadal postrzegany jest jako jedno z najtrudniejszych doświadczeń w życiu człowieka, traktowany jest jako osobista porażka i kryzys, który wpływa na całą osobowość człowieka. Rozwód rozpatrywany jest także jako najszcześniejsze i najbardziej trafne

rozwiązanie sytuacji konfliktowych w małżeństwie. Pojawia się również postrzeganie rozwodu w aspekcie pozytywnym – jako coś pozytywnego, coś co zamyka pewien rozdział w życiu i otwiera kolejny oraz jako większa okazja do świętowania niż ślub i wesele. Niewielki odsetek respondentek traktuje rozwód w kategorii sukcesu a nie porażki. Może mieć to związek z coraz powszechniejszymi „impresami rozwodowymi”, które nakazują rozpatrywać rozwód w kwestii pozytywnej.

Tabela 8. Postrzeganie rozwodu

Postrzeganie rozwodu	N	%
jedno z najtrudniejszych doświadczeń w życiu człowieka	232	68,0
osobista porażka	157	46,0
kryzys wpływający na całą osobowość człowieka	94	27,6
najszczęśliwsze i najbardziej trafne rozwiązanie sytuacji konfliktowych w małżeństwie	81	23,7
coś pozytywnego, coś co zamyka pewien rozdział w życiu, ale otwiera kolejny	53	15,5
naturalna konsekwencja biegu życia	29	8,5
większa okazja do świętowania niż ślub i wesele	28	8,2
osiągnięcie wywalczone na drodze do rozwoju jednostki i poczucia wolności	23	6,7
czynnik, który skutkuje rozwojem jednostki i poczuciem wyzwolenia	19	5,6
nie mam zdania	14	4,1
sukces, a nie porażka	7	2,0

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

Po uzyskaniu informacji o stosunku kobiet do rozwodów, ważne wydawało się poznanie powodów uzasadniających rozwiązanie związku małżeńskiego (tab. 9).

Tabela 9. Powody uzasadniające rozwód

Kategorie powodów	N	%
przemoc w małżeństwie i rodzinie	319	93,5
uzależnienie żony/męża (alkohol, narkotyki, itd.)	227	66,6
powody finansowe	197	57,8
brak fizycznego kontaktu	143	41,9
niezgodność, co do liczby planowanych dzieci	99	29,0
znalezienie innego partnera	58	17,0
zdrada	21	6,1
nieustające kłótnie, problemy, które nie dają się rozwiązać	9	2,6
uważam, że małżeństwo ważne zawarte jest nierozzerwalne	6	1,7
bez istnienia istotnych przyczyn	1	0,3

Wyniki nie sumują się do 100%, gdyż osoby badane mogły udzielić więcej, niż jednej wypowiedzi

Źródło: opracowanie własne.

Najważniejszym powodem, który uzasadnić może podjęcie decyzji o rozwodzie jest przemoc w małżeństwie i rodzinie (93,5%). Istotnymi powodami okazały się również uzależnienie współmałżonka (alkohol, narkotyki, itd.), powody finansowe i brak fizycznego kontaktu. Pomimo tego, że pytanie dotyczyło powodów uzasadniających rozwiązanie związku małżeńskiego, pojawił się odsetek respondentów wskazujących na to, że małżeństwo ważne zawarte jest nierozzerwalne. Podobne rezultaty badawcze uzyskał Dyczewski [2009, s. 125], albowiem młodzież jako argumenty uzasadniające rozwód podawała przemoc w małżeństwie i rodzinie, nieustające kłótnie i problemy, których nie da się rozwiązać.

Uwagi końcowe

Rodzina jest ściśle powiązana ze wszelkimi strukturami społecznymi. Nie jest bowiem tworem hermetycznym, który w trakcie istotnych przemian zostaje pominięty. Wręcz odwrotnie – podlega ona istotnym przeobrażeniom, które nadają jej nowy kształt. Kwestie podjęte w artykule wydają się być niezwykle istotne ze względu na to, że tożsamość młodych ludzi w coraz mniejszym stopniu kształtowana jest przez wartości

narodowe (i religijne) a coraz silniej oddziałują na nią mass media, kultura popularna, konsumpcja (Melosik, 2013, s.140). Badanie poglądów kobiet na temat małżeństwa i rodziny wydaje się istotne ze względu na przemiany, jakie dotyczą każdej sfery życia człowieka, w tym też w sposób zasadniczy sfery życia małżeńsko-rodzinnego. Z jednej strony widoczne są nadal „romantyczne wzorce, przed-modernizacyjne resentymenty i nacjonalistyczne ideologie (...). [cyt. za Hryciuk, Korolczuk (red.), 2012, s. 15]. Z drugiej zaś coraz bardziej zauważalne są zarówno efekty przemian społeczno-kulturowych socjalizmu (praca zawodowa kobiet), jak i transformacji ustrojowej (rosnące rozwarstwienie społeczne, ograniczenie praw reprodukcyjnych kobiet) [Hryciuk, Korolczuk (red.), 2012, s. 15]. Owe czynniki w sposób istotny wpłynęły na spostrzeganie przez kobiety małżeństwa i rodziny.

Bibliografia

- Baniak J. (red.) (2012), *Między nakazem a wyborem. Moralne dylematy małżeństwa i rodzin w Polsce*, NOMOS, Kraków.
- Baniak J. (2012), *Katolicki model małżeństwa i rodziny w świadomości młodzieży gimnazjalnej*, w: Baniak J. (red.), *Między nakazem a wyborem. Moralne dylematy małżeństwa i rodzin w Polsce*, NOMOS, Kraków.
- Bauman Z. (2003), *Razem osobno*. Przeł. Kunz T., wyd. Literackie, Kraków.
- Budzyńska E. (2012), *Między prawem i lewem. Rodzinne dylematy Polaków*, [w:] Baniak J. (red.), *Między nakazem a wyborem. Moralne dylematy małżeństwa i rodzin w Polsce*, NOMOS, Kraków.
- Duch-Krzysztożek D. (2007), *Kto rządzi w rodzinie*, wyd. IFiS PAN, Warszawa.
- Dyczewski L. (2009), *Wyobrażenia młodzieży o małżeństwie i rodzinie. Pomiędzy tradycją a nowoczesnością*, wyd. KUL, Lublin.
- Hryciuk R.E., Korolczuk E. (red.) (2012), *Pożegnanie z matką Polką? Dyskursy, praktyki i reprezentacje macierzyństwa we współczesnej Polsce*, wyd. UW, Warszawa.
- Hryciuk R.E., Korolczuk E. (2012), *Wstęp. Pożegnanie z Matką Polką*, [w:] Hryciuk R.E., Korolczuk E. (red.), *Pożegnanie z matką Polką? Dyskursy, praktyki i reprezentacje macierzyństwa we współczesnej Polsce*, wyd. UW, Warszawa.
- Kawula S. (2005), *Kształty rodziny współczesnej. Szkice familologiczne*, wyd. A. Marszałek, Toruń.
- Matysiak A. (2014), *Praca kobiet a macierzyństwo: rola poziomu wykształcenia i wykonywanego zawodu*, [w:] Matysiak A. (red.), *Nowe wzorce formowania i rozwoju rodziny w Polsce. Przyczyny oraz wpływ na zadowolenie z życia*, wyd. Naukowe Scholar, Warszawa.

- Melosik Z. (2013), *Kultura popularna i tożsamość młodzieży. W niewoli władzy i wolności*, wyd. Impuls, Kraków.
- Mikołajczyk-Lerman G. (2006), *Mężowie i żony. Realizacja ról małżeńskich w rodzinach wielkomiejskich*, wyd. UŁ, Łódź.
- Staćszak J. (2012), *Podstawowe informacje o sytuacji demograficznej Polski w 2011 roku*, [www.stat.gov.pl.](http://www.stat.gov.pl), strona dostępna dn. 24 sierpnia 2014.
- Szukalski P. (2013), *Małżeństwo. Początek i koniec*, wyd. UŁ, Łódź.